

K nejstarším pokusům vyjádřit program evangelické teologické fakulty v Praze¹

Ota Halama

On the oldest attempts to express the program of the Protestant Theological Faculty in Prague. The study tries to define the first attempts to express the program of the Protestant Theological Faculty in Prague in the form of widely cited sources. The basic sources of this work here are mainly reports from the proceedings of the Czechoslovak Parliament in the years 1918–1919, the official Church periodical press and also the texts of prof. Ferdinand Hrejsa (1867–1953) from the same period.

Keywords: 1918–1919; Hus Czechoslovak Protestant Theological Faculty in Prague; theological education; Ferdinand Hrejsa

Husova československá evangelická fakulta bohoslovecká v Praze vznikla neuvěřitelně rychle. Pomineme-li její dosud jen spoře známé pradějiny do roku 1918,² pak hned na ustavujícím generálním sněmu českých evangelíků, konaném v půli prosince 1918 zazněl referát dr. Jindřicha Hrozného o vysoké škole bohoslovecké, který dle soudobého církevního tisku „zdůrazňoval potřebu a uskutečnitelnost této životní otázky našeho duchovenského dorostu.“³ Stejný církevní zdroj v téže souvislosti pak konstatoval i to, že „školský odbor Národního shromáždění, bez našeho působení, se usnesl návrh na zřízení evangelického bohosloveckého učiliště k projednání připustit, a že návrh ten pravděpodobně bude přijat.“⁴

Je zajímavé, že církevní tisk v tomto případě pominul hned několik důležitých skutečností, jako například tu, že již 26. listopadu 1918 předložil poslanec revolučního Národního shromáždění, evangelík Jan Herben⁵

1 Tato studie je výsledkem tvůrčí činnosti vykonané na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy v rámci programu Progres Q01 – Teologie jako způsob interpretace historie, tradic a současné společnosti.

2 Zde uvedme starší, valně časopisecké a jubilejní historické náčrty z pera církevních historiků Husovy a Komenského fakulty, především Ferdinanda Hrejsy a Rudolfa Říčana, korunované nakonec dodnes vlivnou Říčánovou knižní prací *50 let Komenského evangelické bohoslovecké fakulty v Praze*, Praha 1969, 11–13.

3 Srov. Z generálního synodu českých evangelíků, *Kalich* 6/2 (1919), 5, 196.

4 Tamtéž.

5 Jan Herben (1857–1936), spisovatel, novinář a redaktor (Národní listy, Čas, Nebojsa, Lidové noviny). Politicky se angažoval po boku T. G. Masaryka při založení realistické

spolu se čtyřiaadvaceti signatáři tehdejšímu parlamentu návrh na „zřízení evangelické bohoslovecké fakulty v Praze pro evangelíky v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku“.⁶ Druhým, církevním tiskem opět nezmíněným, přesto důležitým faktem může být pak to, že to byl totiž právě generální sněm, který v prosinci 1918 prostřednictvím memoranda sestaveného Ferdinandem Hrejsou požadoval – a tu jsme poprvé u vyjadřování otázek spojených s programem teologického vzdělávání – aby založení fakulty vycházelo z prostého faktu, že „zříditi československou evangelickou fakultu bohosloveckou jest nezbytně potřebné k vývoji české evangelické církve bratrské, na němž má zájem celý československý národ, zvláště se zřetelem ke své náboženské minulosti a snad i budoucnosti. Neboť československý národ jest hluboce nábožensky založen, o čemž svědčí též velký zájem o otázky náboženské, projevený i v debatách Národního shromáždění.“⁷ V tomto duchu vydavatelé memoranda následně rovněž tvrdili že „náboženství, ač se prýští z potřeby citu a vůle, potřebuje přece vědecké opory, aby nebylo mateno pověrami. Teologie může být uznána za vrchol věd duchovných, je-li pěstována svobodně a metodou vědeckou. Nemůže být odstraněna a nahrazena vědami přírodními, ježto její cíl a důvod jest zcela jiného řádu, než jsou přírodní věci a děje.“ Připoujím, že „československá fakulta bohoslovecká mohla by pěstovati teologii svobodně, v duchu českého národa, jak se projevil v jeho náboženských dějinách,“ takže českým bohoslovcům je třeba, „aby měli vlastní pramen vzdělání ku posilnění českého náboženského života a k jeho připojení k náboženské minulosti českého národa, a aby zůstávali ve styku s českou filosofií a s českým kulturním životem.“ Vlastním závěrem celého textu pak pochopitelně je „zřízení české evangelické fakulty bohoslovecké v Praze odůvodněno předně důvodem historickým, zřetelem k českému náboženskému životu v minulosti, dále důvodem snah o samostatný, svobodný,

České strany lidové, později se spojil s Českou stranou pokrokovou. Po převratu se stal poslancem Revolučního národního shromáždění za Českou státoprávní demokracii a Československou národní demokracii. Již roku 1899 konvertoval k evangelické církvi.

6 Srov. Zasedání Národního shromáždění československého r. 1918. Tisk č. 89: Návrh Dra Jana Herbena a společníků na zřízení evangelické bohoslovecké fakulty v Praze pro evangelíky v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku, in: *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online], [cit. 11. 4. 2020], dostupné z: <http://psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t008900.htm>.

7 Plný text memoranda generálního sněmu je k dispozici in: Zasedání Národního shromáždění československého r. 1919. Tisk č. 662: Zpráva školského výboru o návrhu dra. Jana Herbena a společníků, aby byla zřízena evangelická bohoslovecká fakulta v Praze pro evangelíky v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku in: *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online], [cit. 11. 4. 2020], dostupné z: http://psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0662_00.htm.

svérázný náboženský život český. A konečně jsou tu i důvody politické: „občané evangelického vyznání v československé republice potřebují vzdělaných evangelických bohoslovců a kazatelů a vyhověním této potřebě republika může si je duševně zavázati.“ Proto také „Evangelická fakulta bohoslovecká má být zřízena jako vysoká škola, jejímž hlavním úkolem jest pěstovati vědu.“

Lze jistě tušit, ale hůře již dokázat, že bez patřičného evangelického lobbingu v české kulturní a politické společnosti v letech 1917–1919 by podobná slova asi jen stěží padla tak brzy na úrodnou půdu. Ale v nových poměrech takto již 19. března 1919 byla v parlamentu přečtena kladně znějící zpráva školského výboru o Herbenově návrhu z listopadu loňského roku, jejíž text byl zde úzce vztažen k zde v plné šíři zmíněnému memorandumu generálního sněmu České evangelické církve bratrské (pozdější přejmenované ČCE) z prosince 1918. Podle školského výboru tak „generální sněm českých evangelíků, shromážděný 17. prosince 1918 v Praze, projevil jednomyslně zásadní žádost, aby republika československá zřídila v Praze československou evangelickou fakultu bohosloveckou počátkem školního roku 1919–1920.“ Dále evangelíci podle relace výboru žádají, aby „evangelická fakulta bohoslovecká byla zřízena při české universitě Karlově;“ což ovšem školský výbor „nemůže doporučiti, poněvadž se usnesl, aby katolická teologická fakulta byla ze svazku university odloučena“ a ve stejném duchu proto odmítá, aby nová fakulta byla zřízena při universitě Husově, protože „není radno měniti jméno starého učení Karlova. Možno však uvažovat o pojmenování evangelické bohoslovecké fakulty jménem Husovým. V tom smyslu navrhl ve školském výboru člen dr. Budínský, aby evangelická bohoslovecká fakulta byla jmenována fakultou Husovou.“⁸

V úterý 8. dubna 1919 revoluční Národní shromáždění odhlasovalo vznik Husovy československé evangelické fakulty bohoslovecké s tím, že nová fakulta zahájí svou činnost již nejbližšího 1. října.⁹ Ze zachovaného protokolu jednání oné 43. schůze Národního shromáždění víme, že založení evangelické fakulty bylo jedním z devíti bodů odpoledního zasedání

8 Zápis zprávy školského výboru za předsednictví z 19. března 1919 in: *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online], [cit. 11. 4. 2020], dostupné z: http://psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0662_00.htm.

9 Text zákona č. 197 Sb. z 8. dubna 1919 otištěn in: *Věstník Synodního výboru České bratrské církve evangelické*, Praha 1919, 44; později in: František Bednář, *Sbírka zákonů a nařízení ve věcech náboženských a církevních v republice Československé*, Praha: Husova československá evangelická fakulta bohoslovecká, 1929, 917–918. K vlastnímu hlasování srov. Národní shromáždění československé 1918–1920. Stenoprotokoly, in: *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online], [cit. 11. 4. 2020], dostupné z: <http://psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenoprot/043schuz/s043001.htm>.

sněmovny. A především v souvislosti s našim tématem je třeba uvést, pokud možno, kompletní verze tehdejších parlamentních vystoupení, jež se opět točila kolem vymezení fakultního programu.

Začneme úvodním referátem dr. Františka Mareše,¹⁰ který reagoval na doporučení školského výboru zřídit evangelickou bohosloveckou fakultu v Praze takto:

První otázka, která se zde naskytá, jest, doporučuje-li se, aby Národní shromáždění zřizovalo teologický ústav, když máme před sebou otázku poměru církve ke státu. Ale odpověď na tuto otázku je příliš vzdálená, takže jest třeba vyhověti potřebám, které naléhají. Čeští evangeličtí bohoslovci konali dosud svá studia na německých teologických ústavech, zejména ve Vídni. Jak je vám známo, byli vysokoškolsí posluchači z německých universit a fakult vypuzeni. Čeští bohoslovci čekají, aby mohli ve svých studiích pokračovati. Je tedy zřízení evangelické fakulty bohoslovecké naléhavé, alespoň pro ně. Záleží tu ještě na jiné věci. Na německých teologických ústavech nebyli čeští bohoslovci evangeličtí vychovávaní duchem českým, naopak podléhali velmi často německému duchu. Zaváděla se svárliivost mezi ně a odcizovali se českému duchu. Jest tedy jakási potřebou národní také, aby čeští evangeličtí bohoslovci byli vychovávaní v duchu národním. Konečně bychom mohli také uvést ještě to, že čeští bohoslovci evangeličtí, budou-li míti samostatný ústav bohoslovecký, mohou se věnovati historii českého hnutí náboženského, budou moci studovati teologické traktáty, o kterých dosud naši historikové jen letmo se zmiňovali. Může zde býti tudíž také tento vědecký historický motiv.

Nyní přijde otázka praktická: „Je-li zapotřebí evangelických teologů?“ V Čechách, na Moravě a ve Slezsku jest více než 150 000 evangelíků. Tito evangelíci byli rozděleni dosud na 2 církve; na generálním sněmu však, který konaly 17. prosince minulého roku, sjednotily se tyto církve a chtějí založiti jednotnou československou církev evangelickou, bratrskou církev evangelickou a chtějí se vrátiti k České konfesi, jak byla zřízena v 16. století. Mnohem více evangelíků jest na Slovensku, asi na 600 000. Evangelíci slovenští mají dosud svůj teologický ústav v Bratislavě, ale to jest autonomní církevní ústav nebo akademie. Oni si přejí, aby tento teologický ústav, tato akademie byla zachována v dosavadní autonomní formě s tou podmínkou, že jí poskytnuty budou subvence a právo veřejnosti, čehož dosud požívala také v Uhrách. Při tom však přejí si a souhlasí s tím, aby byla evangelická teologická fakulta zřízena v Praze, a chtějí posílati své bohoslovce na vyšší studia teologická na tuto teologickou fakultu v Praze.

10 František Mareš (1857–1942), fyziolog, profesor a děkan Lékařské fakulty UK, dvakrát rektor UK. V letech 1918–1920 poslanec Revolučního národního shromáždění, poté senátor Národního shromáždění. Politicky se angažoval v České státoprávní demokracii, Československé národní demokracii, Národní frontě, Národním sjednocení a Vlajce. S profesorem Husovými fakulty F. M. Bartošem se Mareš později sešel v tiskem rozdmýchaném sporu o pravost RKZ.

To jest také důležitý motiv, abychom tuto fakultu bohosloveckou zřídili a sice také pro Slovensko.

Při té příležitosti bych upozornil, že by bylo třeba také pomýšlet na zřízení katolické teologické fakulty pro katolíky slovenské a sice z důvodů, které jsou na jev: aby katolíčtí kněží slovenští nabývali také v československém ústavu svého vychování a ne tak, jako dosud.

Ve školském výboru byl učiněn návrh, aby evangelická teologická fakulta v Praze nesla jméno Husovo. Jest možno proti tomuto návrhu činiti námitky, ku př., že by se tím Hus jaksi přisuzoval jen evangelíkům, kdežto přece osoba Husova má náležeti celému národu. Také by se mohlo namítnout, že zcela nový ústav nemá vlastně žádné souvislosti s touto velkou osobností dávného středověku a kromě toho, že Hus sám se pokládal za katolíka, sice jinak by nebyl šel před církevní sněm, kam jíti nemusil. Tyto námitky možno ale vyvážit důvody, které mluví pro to. Přece jen Hus vznítil hnutí náboženské v českém národě, které bylo počátkem evangelické reformace. Kromě toho evangelická teologická fakulta v Praze chce se vrátit k starému husitství a může toto staré husitství reprezentovat před cizími evangelickými církvemi, zvláště před Anglií, odkud vlastně celé husitské hnutí vzalo svůj původ. Kromě toho bych upozornil, že tím jménem se dává té teologické fakultě velký a těžký úkol: že totiž musí svému úkolu tak čestně dostáti, aby to jméno tím netrpělo. Právě z toho důvodu také jsme nedávno teologické fakultě v Olomouci přiznali jméno Cyrilo-Methodějské. Ovšem to jméno má zde jiný smysl, ale přece jen má také svůj smysl.

Přicházím konečně k nejtěžší otázce, tj. té, zdali vůbec má Národní shromáždění zřizovat bohoslovecké fakulty. Byly zde o této věci již velmi živé debaty. S jedné strany se namítalo, že teologie není vědou a že tedy teologické fakultě ani nepřísluší jméno fakulty, které poukazuje na univerzitu. Bylo namítáno, že teologie není vědou, poněvadž zakládá se na víře a na autoritě. Z druhé strany slyšeli jsme zase vyvracení těchto důvodů: že každá věda zakládá se na víře a že není možno žádné vědění bez autority. Já bych rád předešel tyto spory, abychom se k nim nevraceli. Nedoporučoval bych zřízení teologické fakulty, kdybych sám neuznával teologii za vědu. Ano, řekl bych, že teologie je nejvyšší ze všech věd. Není to ovšem věda po způsobu vědy přírodní, nezabývá se fakty, věcmi, nýbrž něčím zcela jiným. Je to nejvyšší věda duchová. Je-li historie věda, je-li právníctví věda, nemůžeme toho upříti ani teologii.

Upozorňuji na to, že i přírodní věda, dojde-li ke svým hranicím, poukazuje k teologii. První požadavek přírodní vědy je pořádek. V přírodě samé není samý pořádek, poněvadž je tam příliš mnoho náhod a tu je prvním požadavkem přírodovědeckého výzkumu, zavést pořádek.

První formou pořádku tohoto jest hledati při každé změně příčinu. Do tohoto pořádku se dá konečně příroda uvést, ale v přírodě ukazují se ještě jiné pořádky, nežli pořádek souvislosti příčin a účinků. Tak zvláště pořádek podle účelu zjevný u živočišstva. Živočišstvo není možno jinak posuzovati nežli podle účelu. Jest sice možno pochopiti tělo živočišné jako stroj, jako mechanismus, ale tomu

pochopení chybí to hlavní. Jest možno pochopiti hodinky jako mechanismus, ale neřekne-li se, k čemu jest, jeví se ten stroj hračkou, která není k ničemu. Zrovna tak, jako stroj není možno pochopiti bez posouzení podle účelu, tak také organismus. A tato souvislost podle účelu jest záhadná. Vidíme ji v lidském jednání. V té souvislosti totiž účel určuje příčinu, která jej má uskutečniti. Tak jest to v lidském jednání: člověk chce něco uskutečniti, a podle toho hledá příčinu, která by to uskutečniti mohla. Tedy zde účel určuje příčinu, ale medium, skrze které se děje to určení, to není medium fyzické, nýbrž to je lidská mysl. Tedy všechno posuzování podle účelu vede do duchovního řádu, přesahuje fyzický pořádek. Proto přírodní věda se chová odmítavě proti posuzování podle účelu, anebo proti teologickému posuzování, poněvadž souvislost ta vede nad přírodu. Měli jsme v minulém století veliký pokus odstraniti souvislost podle účelu z přírodní vědy, zejména z biologie. To jest teorie přírodního výběru v boji o život podle Darwina. Tenkrátě již mnozí měli za to, že výklad jest dán a že jest pojem účelu z přírody vůbec na vždy odstraněn, že se nic v přírodě neděje podle účelu, nýbrž jen podle příčiny.

Mluvílo se o všemohoucnosti přírodního výběru; ale při tom se stalo nevyhnutelným, že se musely uznávati nespočetné náhody. Tedy čím úplněji se odstraní pojem účelu z přírody, tím širší působnost třeba přisuzovati náhodám, to jest jinými slovy, tím větší nepořádek do přírody se musí zavést. Tím se prolamuje princip pořádku, který jest první podmínkou vědeckého výzkumu. Tak nyní ještě ti, kteří jsou přesvědčeni o všemohoucnosti přírodního výběru, prohlašují tvůrčí moc náhody. Tak se klade na místo metafyzické, účelně působící tvůrčí síly, působnost náhody. Nyní však ukázaly i skutečné výzkumy, že teorie přírodního výběru jest nedostatečná, a jest již málo přírodopytců, kteří by věřili ve všemohoucnost přírodního výběru. To znamená, že pojem účelu ani tímto velkolepým pokusem se nedá z posouzení životních zjevů o organismu odstraniti. Mnozí hned volali: „Darwinismus je mrtev, nechť žije fyzicko-teologický důkaz jsoucnosti boží.“ Tak daleko zase nesmíme přírodní vědu do metafyziky zatahovati. Toho ona nepřipouští, ona tu hranici nerada přestupuje. Není možný žádný přírodovědecký ani racionální důkaz jsoucnosti boží. Ovšem není možný také důkaz opaku. To jest, zde přestávají prostředky přírodní vědy, jsou zde však poukazy, indicie, že v přírodě působí tvůrčí moc. Jak paměťhodné, že v nynější době, zvláště v Americe i v Anglii, se vracejí k *natural theology*, k přírodní teologii. Uvedu zde příklad. Nedávno, před vojnu, americký biolog Henderson vydal spis *O vhodnosti okolí*,¹¹ ve kterém na základě fyzikální chemie, to jest nejmodernější vědy, vyšetřuje vlastnosti vody a kysličníku uhličitého dopodrobna a shledává je právě takové, že co nejvíce prospívají rozvoji života; nebo jinak řečeno: kdyby nebyly vlastnosti vody a kysličníku uhličitého takové, jaké jsou, nebyl by život na zemi možný. Z toho odvozuje Henderson: Není možno mysliti, že jsou tyto vlastnosti vody a kysličníku uhličitého náhodou, nýbrž jsme

11 Míňeno dílo Lawrence Josepha Hendersona (1878–1942) *The Fitness of the Enviroment*, New York 1913 (německy 1914).

nutně vedeni k tomu, že tu jest napřed připravený pořádek. Ani tento důkaz není dostatečný; jest možno vždycky uniknouti takovému důkazu proti-námítkou. Mohu např. Hendersonovi odpověděti: Kdyby byl na zemi místo kysličníku uhlíčitého a vody arsenik, tak by život tvořil živá těla z arseniku. Byla by ovšem docela jiná než ta, která jsou utvořena z vody a kysličníku uhlíčitého. Tím se celému tomu důkazu odejme půda. Ovšem musíme potom zase předpokládati, že život jest ta tvůrčí síla, a jsme tam, kde jsme byli. Zkrátka přírodní věda není k tomu, aby dokazovala jsoucnost boží, ale také ne k tomu, aby ji vyvracela, poněvadž k tomu její prostředky nedostačují. Ona podává jen jisté indicie. A tu jest arci věci každého jednotlivého člověka, jak ty indicie chce pochopiti a upotřebiti k vybudování svého názoru světa.

Přírodní věda nevnucuje nikomu žádný názor světa, poskytuje pouze data. Jaký názor světa si člověk utvoří, záleží na jeho nitru. Bylo zde řečeno, že teologie se zakládá na víře.

Řekl bych, že věda vůbec se zakládá na víře. Tomu však rozumím poněkud jinak, než zde bylo jednou uvedeno, tak totiž, že skutečnost vnějšího světa jest mně známa, skrze mé vědomí a skrze mé pocity. Mohu tedy býti o skutečnosti vnějšího světa přesvědčen jen na základě svého vnitřního prožívání; a to jest víra. Jinak se k tomu vnějšímu světu nedostanu. Ta jediná jistota, kterou mám, to jest ta vnitřní jistota, to jest, vnitřní přesvědčení. A na tom vnitřním přesvědčení buduje se také názor teologický, tak jako každý jiný názor. To jest ta víra, o kterou se tu jedná. Kdo té víry nemá, není možno mu ji dáti, není možno mu ji vnutiti, a není možno mu ji vyvrátiti, poněvadž to jest ta bezprostřední jistota v nitru každého jednotlivého člověka.

Řeklo se tu, že teologie se opírá o autoritu. Také věda se opírá o autoritu, ale jest v tom přece jakýsi rozdíl. Není pochybnosti, že žádný člověk nemůže dospěti nikam bez vedení autoritou. Ta autorita však má jej vésti k vnitřnímu vlastnímu přesvědčení.

Ve vědě platí autorita potud, pokud se osvědčuje; ona jest podrobena kritice. Není možná ve vědě autorita, která by nějaké přesvědčení někomu vnucovala nebo snad docela někomu jeho přesvědčení zakazovala. Tedy to jest autorita, řekl bych, a víra, v obyčejném lidském smyslu. Bez takové autority a víry ovšem by nebyl lidský život vůbec možný.

Myslím tedy, že ta otázka, je-li teologie vědou, může býti zodpověděna kladně. Ovšem jest to věda docela zvláštní povahy. Jest možno ku př. dospěti ku přírodovědecké teologii, která vypadá docela jinak než teologie obvyklá. Obvyklá teologie vychází od Boha jakožto *principia* na počátku všech věcí. Přírodovědecká teologie však klade Boha na konec a praví: Bůh se tvoří. Mezi nimi jsou možné teologické disputace, disputace velmi hluboké. V tom smyslu jest teologie velmi hluboká věda.

Položí-li se otázka všeobecně, je-li teologie vědou, musíme přisvědčiti: ano. Tím ovšem nepravím nic o jednotlivých církevních věrách. To jest docela jiná otázka.

Nyní ke konci bych se ještě, pánové, zmínil o tom, že evangelické teologie obra-
cejí se k té autoritě vnitřního přesvědčení, ke které se každý člověk musí obracet.
Evangeličtí teologové vyslovili přání, aby byli připojeni k univerzitě. Toho přání
však nemůžeme splnit z toho důvodu, poněvadž školský výbor již se usnesl,
teologickou fakultu katolickou odloučit od univerzity, a Národní shromáždění
zřídilo univerzitu v Brně bez teologické fakulty.

Co to znamená? Co tím chceme říci? Co jedněm odpíráme, toho nemůžeme
povolit druhým. Tomu přání nemůžeme vyhověti. Za to však jest možno vyho-
věti tomu druhému přání, aby studující evangelické teologické fakulty mohli
navštěvovati přednášky na jiných fakultách univerzitních. Možno doporučiti
ministerstvu školství, aby jim, pokud totiž mají právo býti řádnými posluchači
univerzity, nebyly kladeny překážky, tak aby mohli poslouchati kterékoliv před-
nášky na univerzitě. Doporučoval bych totéž i katolickým teologům, jenom že
tam jest podle platných předpisů klausule, že se při zápisu katolický teolog musí
vykázati dovořením biskupovým. Nepřekáží však nic našemu ministerstvu, aby
od této klausule upustilo a nařídilo kvestuře, aby je zapisovala, jak se přihlašují.
K závěru tedy doporučuji vám, abyste schválili návrh na zřízení evangelické teo-
logické fakulty v Praze a propůjčili této fakultě jméno Husovo, zároveň abyste
schválili rezoluci, kterou se evangelická bohoslovecká akademie v Bratislavě
ponechává jako autonomní církevní ústav, kterému se dává právo veřejnosti
a kterému ministerstvo školství a národní osvěty vyměří případnou subvenci.

Poté dostal slovo poslanec prof. František Krejčí.¹²

Zase se vydávám v nebezpečí, že prodlužováním jednání o předloze v celku
sympatické, jakou jest tato, totiž o předloze na zřízení evangelické teologické
fakulty, přivodím si nelibost u všech těch, kdo pokládají stručnost a krátkost
při projednávání výborových zpráv za parlamentární ctnost. A aby míra byla
dovršena, bojím se, aby zvláštní fluidum, které tkví na všem, co souvisí s teo-
logií, nezneklidnilo zase atmosféru tohoto ctěného shromáždění, tak jako jsme
toho byli svědky několikráte. Ale nemohu si pomoci, to, co mám na srdci, poklá-
dám za příliš vážné, než abych to mohl smlčeti. Návrh, o nějž běží, odporuje
sice mému stanovisku zásadnímu: avšak uznávám nároky našich evangelíků na
samostatný ústav teologický, vydržovaný státem, pokud se katolíkům zřizují
ústavy podobného druhu. Víím, že u evangelíků jsou podmínky, aby teologie
mohla býti pěstována po vědecku, což jsem ostatně obecně nikdy nepopíral,
nybrž jenom vzhledem k teologii katolické.

Evangeličtí teologové, jak vidíme v Německu, nemusí se při vědecké práci dáti
vázati ohledy na stanovisko ortodoxního učení své církve a také nedávají. Jejich
racionalismus dovoluje jim jíti tak daleko, že teologičtí profesori representují

¹² František Krejčí (1858–1934), filosof, psycholog a profesor Filozofické fakulty UK.
V letech 1918–1920 poslanec Revolučního národního shromáždění, poté senátor Národ-
ního shromáždění. Angažoval se ve Volné myšlence a Maffii, politicky souzněl i jako její
spoluzakladatel s Českou, později Československou stranou socialistickou.

takřka kacířský element náboženského života. Na teologických fakultách evangelických vznikla a vypěstěna byla srovnávací věda náboženská, tam o zázracích není řeči, totiž v tom smyslu, že tzv. zázraky v písmě Starého a Nového zákona vysvětlují se cestou přirozenou, jako to svého času činili deisté a hlasatelé náboženství přirozeného.

Mezi teology protestantskými jest směr, který dogmata a vše, co jde nad rozum, vykládá a chápe symbolicky. Ve vývoji protestantské teologie pokračuje se, abych tak řekl, v přeměně křesťanského deismu – to myslím: spojeného s představou boha osobního – v panteismus, který vědeckému bádání neukládá žádná pouta. Tedy o vědu se na protestantských teologických učilištích nemusíme obávat; o tom tu tedy u mne pochybnosti není. Ale běží mi o něco jiného, běží mi o jméno ústavu, který má býti zřízen a sice o jméno, jak je dle tištěné zprávy navrhl kolega dr. Budínský. Mám tedy čest nesouhlasit s návrhem pana kolegy dra Budínského, nikoliv s návrhem původců projednávaného návrhu a se zástupci obce evangelické. Ti navrhovatelé chtěli, aby nově zřízená fakulta byla přičleněna k universitě Husově. Chtěli tedy, aby celá universita nesla jméno Husovo, a proti tomu bych nenamítal nic. Jsem však proti tomu, aby samostatný ústav evangelický byl pojmenován jménem Husovým, jak to chce dr. Budínský a byl bych proti tomu, i kdyby si to přáli sami evangeličtí krajané naši.

Říkám to, aniž se obávám, že by se to pokládalo za akt animosity proti církvi evangelické. Nic mne není tak daleko, jako něco podobného. Nejsme ani já, ani moji političtí přátelé zaujati proti žádné církvi, jako nemáme k žádné církvi nějaké zvláštní lásky. Církve jsou nám církve, jedna jako druhá, protože jsou to církve, a když bychom jejich učení nebo jejich význam pro kulturní vývoj chtěli srovnávat, našli bychom na každé něco sympatického, nějakou vlastnost, která je vůči jiným církvím předností, anebo obráceně nesympatičnosti, slabinou, a to i když máme na mysli a chtěli bychom přirovnávat katolicismus a protestantismus.

Jsme v dosti velikém odstupu od obou, aby poměr náš k nim nevyučoval veškerou předpojatost. A právě při tomto našem odstupu, který nám umožňuje viděti duchovním zrakem předmět myšlení v náležité perspektivě, vzbuzuje ve mně název „evangelická fakulta Husova“ zvláštní dojem, nesrovnatelný s tím, čím Hus jest pro mne a čím bych chtěl, aby byl pro celý náš národní život. Jméno Husovo jest nám, a nejenom nám, jest celému vzdělanému světu symbolem něčeho, nacházejícího se v tak veliké a abstraktní výši, něčeho tak posvátného, že se nitro naše vzpouzí proti všemu, co by je mohlo s té výše strhnouti a zanésti prachem všednosti. Zde platí: *odi profanum quidque*. Nechceme to jméno slyšet ve spojení s něčím, nechceme je vidět napsané na něčem, co by mohlo vzbuzovati jiné city a myšlenky nežli souhlasné s tou abstraktní posvátností, která naplňuje nitro naše při jeho vyslovení.

Nechceme, aby bylo bráno nadarmo, nechceme je mít ve spojení s ničím příliš lidským. Máme v té příčině jistý vkus; ten je sice subjektivní, jako každý vkus, ale jest mezi jiným určován také motivy, které vyžadují a zasluhují respektu

u každého druhého i jinak smýšlejícího. Jest mravní povinností šetřiti takových citů, o nichž musí se předpokládati, že, prýšťíce z hloubi individuální podstaty člověka, souvisí s jeho přesvědčením. Nikdo mravně smýšlející nedotkne se náboženského citu jinověřcova a nebude pohrdavě shlížeti na jeho projev, nebude v lehkost bráti, co druhému je svato a drahó.

Každý uzná nešetřnost a urážlivost toho, když by jméno posvátné vláčeno bylo blátem všednosti, jako na př., kdyby se ho zneužívalo jako etikety průmyslových výrobků pro denní potřebu. Konkrétní případ: katolík nepozastaví se nad tím, když luční kvítka básnický dojemnou asociací nazvou se *Slzičky Panny Marie*¹³, nebo *Pána Ježíše krev*,¹⁴ ale vzbouří se v něm cit, když likér třeba sebe ohnivější a pro žaludek blahodárnější nazve se *Lacrimae Christi*.¹⁵ Mne aspoň, ač jsem na jiném stanovisku, něco takového uráží, třeba bych to četl v inzerátu na deskách teologických časopisů, a třeba ten likér vyráběli benediktini. Takový moment ovšem nerozhoduje v případě pojmenování evangelické fakulty; ale jsou také momenty jiné, které citlivost, o níž mluvíme, určují a které vyžadují stejnou měrou respektu lidí ušlechtilé mysli. A to je především tento moment.

Hus náleží celému národu. Hus je symbol něčeho pro každého Čecha, chceme, aby byl symbolem toho něčeho pro každého Čecha. To, co symbolizuje toto jméno, nelze od pojmu češství odloučiti, to je nepostradatelnou složkou češství a, komu z nynějších Čechů není Hus takovýmto symbolem, ten není pravým Čechem. A čeho je symbolem? Postavte proti sobě husitství a rakušáctví a hned pochopíte, co míním a nemusím se ani namáhati, abych to pojmově vyjádřil. Husitství je kladný, rakušáctví záporný znak toho češství, které tvoří podstatu národa jako společenské jednotky a svérázné složky kulturního vývoje. Husitství a rakušáctví jsou protivy, vylučují se navzájem a, co je proti husitství, je proti češství. Tak to vidíme v celém vývoji našeho národa pod žezlem a knutou Habsburků. Kdo byl pro Habsburky a pro Rakousko, byl proti husitismu v českém národu a proti kultu Husa v české inteligenci. Klerikalismus a rakušáctví – *par nobile fratrum* – sešly se v zuřivém boji proti českým husitům. A my si hrdě říkáme, že jsme národ Husův. Co to znamená? Co tím chceme říci? To znamená, že národ žil, sílil a kulturně se vzdmáhal ideami, jež ztělesnil svým životem Hus a za něž život v obět položil; to znamená, že máme a chceme ideami těmi žíti také my všichni: katolíci i evangelíci i bezkonfesijní. Husitství to bylo, co přivedlo v minulosti české jméno ke slávě tím, že je postavilo v čelo středoevropského lidstva na dráze pokroku; jiskra husitství to byla, která, doutnající pod popelem sutin bělohorských, rozhořela se v nový plamen a zachránila český lid od smrti; husitství to bylo, co zachránilo nás z bouře světové války a přivedlo naše

13 Tj. Hvozdík kartouzek (*Dianthus carthusianorum*), děkuji recenzentovi za botanické určení obou zde uvedených rostlin.

14 Kohoutek luční (*Lychnis flos-cuculi*).

15 Pod tímto označením jsou známá především italská a maďarská vína, někdy i vína desertní. Konkrétní likér stejného jména a možné benediktinské provenience nám však zůstává zatím utajen.

snahy sebezáchovné k vítězství. Naše legie vztyčily prapor husitský; husitstvím se Čech povznesl, husitstvím se udržel na výši a zajistil si šťastnější budoucnost. Neboť husitství, co je to jiného, než humanismus a socialismus? A co bylo vůdčí hvězdou našich nejlepších lidí, od Chelčického, Komenského až po Palackého, Havlíčka a Masaryka?

To jsou ideje, jež musí uznati a vyznávat každý Čech, a není myslitelné žádné náboženské přesvědčení, které by mohlo českému člověku brániti, aby symbol těchto idejí, jméno Husovo hrdě napsal na svůj štít. Každý Čech má se hlásiti k tomu jménu, má se jím honosit u vědomí ohromného významu, jaký má obět, přinesená v žáru kostnické hranice pro kulturní vývoj evropského lidstva. Má se jím povznášeti k ideálu mravnímu a utvrzovati ve snaze o uskutečnění tohoto ideálu. Každý Čech má proniknut hrdým sebevědomím, z plna přesvědčení zvolati: „Hus je náš!“ A kdo není schopen tohoto přesvědčení, ten není pravým Čechem. Ten se Čechem sice narodil, kdyby však v dobách bouřných, jež jsme právě prožili, národ skládal se jen z takovýchto Čechů, nevím, jak by to s námi bylo dopadlo. Legie aspoň by se neměly odkud rekrutovati, jak dosvědčuje klasický svědek P. Tvarůžek.

Hus náleží celému národu, všem Čechům dobrým. Hus náleží celému národu. Proto bylo by s tím vším v odporu, kdyby evangelík řekl k ne-evangelíkům: „Hus jest náš;“ kdyby to řekl s předpokladem anebo s přízvukem, dávajícím na srozuměnou: „Je náš, ale ne váš!“ Nechci tím říci, že se takovému tvrzení s takovou tendencí vyskytlo, ale zajisté přízná každý, kdo se postaví na stanovisko, z něhož o věci právě bylo promluveno, že kdyby se takové tvrzení s takovou tendencí vyskytlo, že by musilo všechny Husovy ctitele a vyznavače husitství zarmoutiti, ne-li uraziti.

Z tohoto stanoviska nemá nikdo práva reklamovati Husa výlučně pro sebe, ani evangelíci. A nelze uvést nic, čím by se mohl důsledek našeho stanoviska, dle kterého náleží Hus celému národu, paralyzovati. Nelze ukazovati na poměr katolictví k Husovi, nelze dovolávati se historie. Poměr katolíka k Husovi není vystižen a vyjádřen slovem kacír. *Anathema sit* bylo slavnostně odvoláno, kacír rehabilitován, kompaktáta schválena, ač tím vším bylo dogma neomylnosti povážlivě zkouše podrobeno – to jsou věci minulé a odbyly se dřív, než protestantismus se v politice uplatnil.

Dnes mají se věci jinak. Jest ovšem část katolíků, jimž Hus je kacír a kteří by jej ještě dnes dali upáliti, jimž husité byli bandou lupičů a žhářů¹⁶ a jimž husitský duch v lidu českém byl zhubnou nákazou, kterou třeba z kořene vypleniti,

16 Narážka na legendární projev Karla Schwarzenberga na Českém sněmu z 25. listopadu 1889: „My nejsme potomci oné husitské šlechty, která protestovala roku 1415 na sněmu českém proti koncilu kostnickému. My jsme potomci oné katolické šlechty, která u Lipan porazila Táboře a na Bílé hoře husitské sbory české. My vidíme v husitech ne slavné bohatýry, ale bandu lupičů a žhářů, komunisty 15. století, a my, Schwarzenbergové, budeme bojovat proti všem novohusitům s toužé rázností, jako pánové z Růže bojovali proti starým husitům.“

kteří pokládali husitské hnutí za obměnu liberalismu, postrádající náboženského podkladu, – proto je zvali „lži-husitismem“ – anebo za výsledek agitace německých protestantů a bojovali proti němu nacionalismem. I našemu presidentovi zdál se kdysi moderní husitismus uměle vypěstovanou rostlinou – on viděl tehdy jen tu povrchní vlasteneckou frázovitost „božích bojovníků“. Je dále pravda, že hierarchie je husitismu nepřátelská, – ale to se může změnit, mohla by zase na obzoru objevit se nějaká kompakтата. Nejnovější reformní hnutí, které si troufá jít i za tu čáru, kterou by papež sotva dovolil překročit – slyšeli jsme zde totiž z úst kompetentních, že při vši smířlivosti nemohou jít dále, než svolí papež – nejnovější reformní hnutí v církvi katolické by se s rehabilitací Husa spokojilo, mluví se dokonce o revisi Husova procesu. Já na toto hnutí nekladu váhy. Za významnější pokládám fakt, že v nižším kléru tradice husitská žije, že se projevuje v literatuře od počátku našeho obrození: Máme kněží pokrokového typu, jak jej líčí mistr Jirásek, máme spisovatele v rouše kněžském typu nezapomenutelného Třebízského, ti jsou nám zárukou, že husitské ideje také v katolictví svůj úkol vykonají.

Poměr našeho katolictví k Husovi jeví se tak, že katolictví potřebuje husitského kvasu, aby se mohlo vyvíjeti, a je povinností všech pokrokových lidí, tento proces všemožně podporovati. Žádá to zájem obecný, aby zaostalost, ztrnulost kterékoli složky národního celku nestala se překážkou vývoje k dokonalosti. Tedy Hus znamená pro katolictví naše mnoho – i kdyby si to sami katolíci nedovedli, nebo nechtěli uvědomiti.

Naproti tomu bylo by nesprávné, kdyby někdo chtěl Husa reklamovati pro evangelíky na základě toho, že věty, pro něž byl upálen, shodují se s učebním protestantským, že jeho kacířství na půdě protestantismu jeví se ortodoxií a katolický kacíř protestantským světcem. Nechci se do úvah o tom pouštět. Připomínám jen, že v teologické stránce význam Husův nespočívá, nýbrž v etické a sociální, v čem jest také zahrnuta stránka národnostní. Dlužno připomenouti, že Hus protestantem nebyl a může platiti nejvýš za předchůdce protestantismu. Hus nebyl antipapistou v tom smyslu jako Luther. Vývoj od Husa nešel k Lutheřovi, nýbrž českobratřství ke Komenskému.

Pohlížení na Husa pod zorným úhlem protestantismu, znamenalo by zmenšiti jeho velikost, strhnouti jej o několik sfér níže, vzítí s jeho zjevu to, co jej činí symbolem pro celý národ, symbolem, který jest vůdčí hvězdou na dráze vývoje i pro evangelíky i katolíky. Neklamejme se: Náboženský vývoj u nás nepůjde od katolictví k evangelictví. To by byla zbytečná zacházka. Katolík nemusí přestoupiti k protestantství, katolictví nemusí prodělati stadium protestantismu, aby dospělo k onomu stupni náboženského vývoje, který zákonnou nutností nadejiti musí pro křesťanství.

Katolictví má v sobě samém ideovou vzpružinu, která je k tomu stupni dovede přímo, jako tam protestantismus doveden bude svým racionalismem. Křesťanství v dohledné době bude panteistické, v tom se, katolicismus sejde s protestantismem, který již tuto tendenci projevuje, a co s touto tendencí jest

a bude v odporu, to zůstane historii, to odpadne. Ideová vzpružina k tomu katolictví jest učení Kristovo samo, které se dá ve smyslu Kázání na hoře interpretovati panteisticky, a jsem také přesvědčen, že také od svého zakladatele bylo panteisticky míněno. A v tom bude také náležitá základna pro snahy o českou církev, kteréžto snahy v poslední době vzešly z tendencí sloučiti, anebo alespoň sblížití naše církve křesťanské, které vyznačují se větší opravdovostí nežli to reformní hnutí, vedené ústřední jednotou českého kléru, a které provázeny jsou sympatiemi také socialistů, neboť opravňují k naději, že skrze ně bude provedena socializace církve, které jest třeba v zájmu nejen sociálního, ale také národního českého vývoje.

Přísadou panteistické tendence vstřebá organismus katolictví vlastní reakcí, vlastní životní silou, vlastní životní energií, tu epilepsii svatojánského kultu, který jest největší překážkou vnitřního obrození a do něhož se provalilo všechno, čeho byla římská hierarchie schopna na úkor češství a husitství ve službách Habsburků. A v tomto směru, nechť symbol Husův ukazuje cestu, která vede dále za protestantismus až tam, kde stojíme my.

Takové jsou asociace myšlenek, ze kterých vyplývá onen odpor proti pojmenování teologického učiliště evangelického jménem Husovým, který jsem pokládal za svou povinnost, sdělit se slavným shromážděním. Myslím, že kdo se postaví na to stanovisko, z něhož pohlížím na Husa, uzná, že soud o vhodnosti použití jména Husova v tomto případě nemůže dopadnouti jinak. Mohl by někdo pochybovati, zdali je nutno a záhodno Husa stavěti tak vysoko a mohlo by se poukazovati k tomu, že není v té věci shody a že velmi mnozí si poměr Husa k národu představují jinak. Proti tomu, myslím, že nastupuje v platnost požadavek, respektovati přesvědčení a citění toho, kdo kladl Husa výše.

V každém případě ten, kdo se chce postavit na to stanovisko, s něhož na Husa pohlížím, zajisté uzná, že není to malichernost ani umíněnost žádati, aby se z Husa nedělal evangelík. V tom to vězí, v tom děláni, v té možnosti, že by někdo tímto způsobem chápati mohl pojmenování teologického učiliště jménem Husovým, jež by to hlásalo celému světu a za celý národ. Je to jakási žárlivost, ale pochopitelná, ušlechtilá a jest snad i potřebná. Žárlivost jest ovšem afekt a v afektu člověk pozbývá rovnováhy. Měli bychom se tedy afektu uvarovati, ale také se jím něco získává: objekt žárlivosti stává se dražším a subjekt žárlivosti prodělává duševní očistu, z níž vzejde jasnější, určitější, hlubší pochopení a procítění vzájemného poměru. Hus jest objekt, který za žárlivost stojí, pro něj žárliti může býti ctností.

A já nemohu nežárliti. Je to důsledek mého názoru na svět a je to důsledek toho, že jsem socialista. V programu naší československé strany socialistické čte se mezi jiným také tento pasus: „Mravní základnou jest český socialismus ve vývojové souvislosti s nábožensko-sociálním hnutím doby husitské, v níž český lid v čele národů evropských krácel vpřed na dráze civilisace, jehož ideje znovu projevíly svou životodárnou sílu v úsilí našich buditelů a určily směrnicí, když národ český vyspěl k politickému životu památnou svatováclavskou deklarací.

Český socialismus zachová tuto směrnicí až do konečného vítězství, jež přijíti musí, poněvadž snahy, mající mravní posvěcení, uskutečněny budou vývojovou nutností, vůlí veškerého lidstva.“

To stojí v našem programu. Pochopíte, že když se na Husa a na husitství díváme pod takovýmto zorným úhlem, musíme žárliti a žádati, aby Hus nebyl zpět strhován do prostředí ideových, náboženských sporů, jež nám jas jeho zjevu zatemňují a z nichž jsme již dávno venku. Žádám vážené shromáždění, aby při rozhodování o pojmenování evangelické fakulty na věci, jež jsem si dovolil přednésti, vzalo zřetel, a na základě toho dovolím si navrhnouti, aby teologické učiliště evangelické, bude-li zřízeno, nebylo nazváno jménem Husovým.

Konečně posledním řečníkem byl autor již několikrát citovaného prvního návrhu na zřízení evangelické fakulty z listopadu 1918, dr. Jan Herben:

Nechci mluvit o celém návrhu, který byl stanoven ve školském výboru a přednesen profesorem Marešem. Přimlouvám se jen za název fakulty a chtěl bych se obíratí některými důvody kolegy Krejčího, které on proti názvu „Husova fakulta“ vyslovil.

V tom jsem s ním za jedno, čím Hus má býti národu českému, ten jeho hymnus na Husa podpisuji. Ale byl bych právě z tohoto jeho stanoviska očekával jiný důsledek. Neboť, pánové, jestliže Hus pro nás pracoval svým jménem, když jsme spali a byli svázáni, jestliže vůbec národové o nás věděli, že jsme Češi, za to musíme děkovati tomu, že jsme byli v cizině známi jako národ Husův. A ještě dnes, když si přečtete dvoje, troje dějiny americké, vydané o Čechách, pochopíte, co znamená Hus jakožto, řekl bych, reklama pro náš národ. Psali a píšou o nás jen proto, že jsme národ, ze kterého vyšel Hus. Vždyť ti národové cizí nevěděli často ani, kde naše země leží, ale tolik věděli, že z něho vyšel Hus. I Japonci ve svých školních knihách uvádějí jméno Husovo. V tom hymnu a v té chvalořeči na Husa se tedy srovnávám. Ale, prosím, jméno Husovo 150 let po bitvě Bělohorské v Čechách bylo prokřeseno a bylo na konec národu neznámo. Jestliže při tolerančním patentu Josefa II. v roce 1781 ukázalo se, že žije 100 000 lidí, kteří tradici Husovu zachovali, 100 000 lidí toho „skrytého semene“ Komenckého, to byli evangelíci. Že jim říkáme evangelíky dnes, za to oni nemohou; oni byli nuceni Josefem II. nazvati se evangelíky, oni se sami cítili potomky husitů a Českých bratří. Když tedy národu vůbec někdo jméno Husovo dochoval, když těchto 100 000 protestantů mohlo od r. 1781 vytáhnouti své staré spisy a modlitby Husovy, a když od roku 1781 vůbec se smělo zase v národě našem ozývati jméno Husovo, o to má zásluhu ta hrstka lidí, která po bitvě bělohorské nám zůstala.

A nedomnívejte se, pánové, že těchto 100 000 evangelíků tajných jest bez významu při našem národním probuzení. Dokud naši lidé psali latinsky a německy, Dobrovský až po Jungmanna, do té doby by to byla jen republika učených. Když Kramerius začal vydávati první noviny české, osmělil se je proto

vydávati, poněvadž poznal jakožto učitel prvních pastorů, že v Čechách a na Moravě žije 100 000 lidí, kteří umějí čísti a psáti a váží si staré literatury. Ti první naši evangelíci jsou Krameriovi čtenáři a ten náš rozvoj národní děje se přes těch 100 000 tajných evangelíků. Tedy oni byli ti, kteří již před rokem 1848 v chrámech a kostelích jméno Husovo vyznávali, kdy u nás nesmělo býti vyslovováno, nejméně ve školách.

Byl bych tedy očekával, že kolega Krejčí řekne, když si tak jména Husova vážíme: „Budme uznalí a projevme nějakým způsobem vděčnost těm, kteří opravdu až do našich dob tu tradici Husovu zachovali.“

Rozhodně když kolega Krejčí již mluvil o vkusu, nemyslím, že je vkusné říkat, že si nedáme jméno Husovo profanovat. Uznávám, že bychom byli uraženi, kdyby se říkalo „mýdlo Husovo“ nebo „likér Husův“. Ale myslit si, že to jest nějaká profanace, když bychom církvi evangelické, vlastně již církvi bratrské, připustili právo, aby svou fakultu jmenovala Husovou, to prosím není profanace. Jestliže by kdo degradoval Husa, řekněme ti, kteří byli proti němu, ale ti tajní husité, kteří byli dědici jeho jména, to skryté semeno, to přece neprofanuje nikoho. Můj vkus by byl tedy jiný. Dokud se mezi námi, pánové a dámy, jednalo, že celá universita naše stará dostane jméno Husovo, jistě nám to bylo všem sympatické. Když jsme se rozhodli nazvat ji universitou Karlovou, můj vkus by mluvil pro to, abychom evangelíkům tu Husovu fakultu nechali. Právě proto, že bychom projevíli porozumění tomu, co ta hrstka lidí znamenala pro naše probuzení, řekněme až do Palackého, a co to znamená, že první řádné dějiny české nám napsali evangelíci. Palacký byl husita, Denis je hugenot. To je jeden důvod.

A druhý důvod: Pánové, křesťanství přišlo na Moravu od Cyrila a Metoděje. Křesťanství ponejprve hlásalo uprostřed divokých národů lásku k lidem, evangelium bratrství. V době krvavých pohlavárů a surovosti, v době stěhování atd. křesťanství uvádělo český národ do společnosti vyšší a mravnější. My jsme připustili, že moravská fakulta katolická chce mítí název na památku těch prvních věrozvěstů Cyrila a Metoděje, a řekli jsme: to je spravedlivé. Ano, stalo se to na Moravě.

Když nyní budeme mítí universitu Karlovu a teologickou fakultu od university oddělenou, komu nemohlo by býti v srdci těžko, když by slyšel, že Národní shromáždění vyznavačům Husovým odpírá toto jméno? Aspoň fakulta má připomínat místo, kde působil Hus. Máme hlasovat pro i tomu jaksi z vkusu, nebo z důvodu, že by mohli říci: Hus jest náš a nikoliv váš? Naopak, čeští evangelíci vždycky si přáli, aby Hus byl mužem celého národa, nikdy ho nebudou reklamovat pro sebe, budou si přátí to, co si přál kolega Krejčí, aby Hus patřil celému národu. A pak už nám může býti docela lhostejno, jestli někdo z Husa dělá evangelíka anebo ne. Pravda jest, dokud naše církve od Josefa II. nesměly se hlásiti, že pocházejí od husitů, Bratří, říkalo se jim reformovaní, luterští a byli evangelíci. 17. prosince 1918 se náš svět evangelický – není veliký – usnesl vrátiti se tam, kde Komenský přestal. Jestli to budeme nazývat evangelictvím nebo bratrstvím, jest lhostejno. Mne by to ani neuráželo, kdyby někdo říkal, že Hus patří evange-

líkům. Ale tak se věc nemá. Pravda jest spíše, že ty důvody, které uvádí kolega Krejčí proti tomu názvu, rozčilují víc než fakulta sama. Bude-li fakulta, bude, bude také beze jména a není neštěstí. Leč, jako historik, který prožil dobu toleranční, prostudoval ji a poznal, co pro nás znamená protestantismus, doporučil bych, aby ta hrstka evangelíků z vděčnosti, že oni jediní v dobách zlých jméno Husovo v Čechách udržovali v úctě, kdežto jiní odsouzeni byli mlčet, aby tedy oni dostali právo, svou fakultu nazývati fakultou Husovou.

Navržený zákon byl valnou většinou parlamentu schválen v obou čteních, byla s ním však ještě spojena rovněž kladně přijatá resoluce, aby vláda při vzniku Husovy fakulty rovněž „zachovala evangelickou bohosloveckou akademii v Bratislavě jako samostatný, autonomní církevní ústav československý a poskytla mu přiměřené podpory.“¹⁷

Zástupným příkladem církevní reakce na vznik Husovy fakulty může být následně anonymní, jen šifrou podepsaná zpráva, v již nám známém časopise Kalich:

Dne 8. dubna usneseno bylo Národním shromážděním zřízení evangelické fakulty bohoslovecké s čestným názvem Fakulta Husova. Místo, kde má být fakulta otevřena, jakož i počet stolic, prozatím stanoveny nebyly. Pro zřízení fakulty i její čestné pojmenování hlasovala především strana národně-demokratická (velmi vřele mluvil pro návrh školské komise prof. Mareš, dr. Herben a dr. Budínský) a vedle ní, což také všeobecně překvapilo, i strana lidová (katolická). Proti zřízení fakulty postavily se obě strany socialistické z důvodů zásadních. Česká strana pokroková vzdala se proti našemu očekávání a proti dosavadním tradicím hlasování, jen dr. Uhlíř měl odvahu hlasovati otevřeně proti fakultě. O průběhu jednání jsou naši čtenáři dostatečně informováni z deního tisku. Chtěli bychom připojiti jen několik poznámek. Jedná se především o otázku zásadní, dá-li se věcně zdůvodnit postup stran, které se postavily vůči požadavku protestantské fakulty odmítavě nebo zdrženlivě? Myslím, že otázka vědeckosti protestantských fakult už ani u nás žádným problémem není, bylo i samým prof. Krejčím loajálně uznáno. Protestantská fakulta bohoslovecká je vědecký ústav, mající u jiných národů důležité kulturní poslání. Byly to především všeobecné kulturní a národní důvody, které českou evangelickou církev bratrskou vedly k požadavku státní fakulty bohoslovecké. Pravda, potřebujeme jí také pro církev. Bylo by to pro ni mimořádně těžké zatížení rozpočtu, kdyby se o svůj dorost duchovenský při své nezámožnosti měla starat sama. Ale kdyby šlo o církev jediné, byl bych rozhodně proti fakultě. Církví by lépe vyhovovala prak-

¹⁷ K zde uvedeným řečem z jednání Národního shromáždění, konaného dne 8. dubna 1919, srov. Národní shromáždění československé 1918–1920. Stenoprotokoly, in: *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online], [cit. 11. 04. 2020], dostupné z: <http://psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenoprot/043schuz/s043001.htm>. Jejich editovaný text podáváme v kompletní, jen mírně modernizované podobě.

tická akademie nebo seminář. Více než církev potřebuje evangelickou fakultu náš národní celek. Ideově žije přece celý náš národ z onoho duchovního kapitálu, který nám nastrádala reformace. Není u nás kulturního člověka, který by to při vši naší zmatenosti názorů popíral. Dosud byla to protestantská teologie, která nám dávala vědecký aparát k hodnocení naší minulosti, i když jsme fakulty neměli. Kollár byl teolog, teologicky byl vzdělán Palacký a bez teologické průpravy není myslitelný ani jediný Masarykův spis. Po čem toužil Masaryk už před desetiletími, o tom píšeme na jiném místě. Je to, myslím, důležitá otázka pro celý národ, kdo nám vědecky odborně při nynější dělbě vědecké práce zpracuje naši náboženskou minulost i přítomnost, nechce-li se národ ochudit o nejdůležitější centrální složku kulturní. Všeobecná historie či filosofie? Jejich podnětů a spolupráce nemožno podceňovat. Ale systematicky a opravdu odborně to může provádět jen vědecký ústav, vedený lidmi kvalifikovanými, česky a nábožensky citícími a pokrokovými. Je nám prostě nepochopitelné, jak mohla některá kulturní česká strana projevit tak malé pochopení pro otázku národně a kulturně eminentně významnou. A nyní jedná se jen o místo. Máme-li už fakultu, myslím, že nemůže se jednat o jiné sídlo než o Prahu. Je prostě vyloučeno, aby měla být někde mimo centrum našeho kulturního života. Jinde by ani nemohla plnit onoho poslání, pro něž je určena. Profesoři a studenti potřebují stálého kontaktu s ostatními vědeckými ústavu, s archivy, s ústavu pro sociální péči atd. Doufáme, že ministerstvo školství bude míti pro tuto věc aspoň takové porozumění, jako mělo Národní shromáždění pro zřízení fakulty.¹⁸

Ministerstvo školství a národní osvěty autora uvedených vět jistě nezklamalo. Už 3. května byla ministerstvem sestavena sedmičlenná komise, která za faktickým vybudováním nové fakulty následně stála a dovedla je do konce. Jejím předsedou byl jmenován prof. Kamil Krofta, později nahrazený prof. Otakarem Sommerem. Členy komise byli prof. Rudolf Dvořák, superintendent dr. Ferdinand Hrejsa, prof. Bedřich Hrozný, církevní rada dr. Bedřich Molnár, prof. Gustav Adolf Skalský a prof. Emil Smetánka.¹⁹ Uvedená jména dávají jistě patřičně znát, kde byly dominující sympatie celé komise, oč jí šlo a proč také její práce v neklidné popřevratové době postupovala nezvykle rychle a v posledu byla korunována úspěchem.²⁰

Dokladem právě řečeného může být např. tisková zpráva Synodního výboru Českobratrské církve evangelické z 1. září, který informoval o tom, že skutečně „bohoslovecká fakulta Husova v Praze bude otevřena v říjnu

¹⁸ -ák, Zřízení Husovy bohoslovecké fakulty, *Kalich* 6/2 (březen 1919), 6, 283–284.

¹⁹ Zpráva o sestavení komise otištěna in: *Věstník Synodního výboru*, Praha 1919, 44.

²⁰ Souběžně s prací komise došlo k postupnému jmenování prvních tří profesorů Husovy fakulty: G. A. Skalského (28. května 1919), Ferdinanda Hrejsy (25. srpna 1919) a Františka Žilky (27. října 1919).

1919. Místnosti jsou jí přikázány v Klementinu v Praze na Starém Městě, vchod z Mariánského náměstí v přízemí. Místnosti ty se upravují. Přihlášky studujících přijímati bude děkanát, o jehož zřízení se jedná, od 1. října. Bližší zpráva o počátku studií a o přednáškách bude vydána co nejdříve. Zatím lze dotazy a přihlášky zasílati synodnímu výboru v Praze II., Jungmannova ulice, Husův dům. Již se několik studujících přihlásilo. Prof. dr. G. A. Skalský a superintendent dr. Ferdinand Hrejsa jmenování řádnými profesory při evangelické bohoslovecké fakultě Husově v Praze. O další jmenování se jedná.²¹

Z tohoto dokumentu, vydaného vlastně jen měsíc před plánovaným otevřením fakulty vidíme, že některé termíny dodržet zjevně nešlo a že pobyt „u Salvatora“, kde fakulta v sobotu 8. listopadu nakonec zahájila malou slavností svou činnost, bylo všemi chápáno jen jako provizorium, s nímž se ještě nedávno nepočítalo. Svým způsobem je však díky těmto pramenům mlčenlivě výmluvné, že když už fakulta nestíhala otevřít své pomyslné brány k původně parlamentem i církví plánovanému 1. říjnu, nezvolila si do budoucna jako památný den svého zrození 31. říjen, počkala si na 8. listopad.

Avšak ještě před vlastním otevřením fakulty schválila československá vláda 18. září 1919 *Organizační statut Husovy fakulty*, další oficiální doklad konkrétně vyjádřeného programu Husovy fakulty, podle něhož bylo jejím hlavním úkolem „jednak pěstovati vědu evangelického bohosloví, jednak vychovávat studující v duchu české evangelické minulosti tak, aby byli náležitě připraveni pro své budoucí povolání duchovenské.“²² Podruhé pak oficiálně vyjádřil program nově zřízené Husovy fakulty ve své inaugurační přednášce z 25. listopadu 1920, tedy až rok po zahájení její činnosti, první děkan HF, prof. Gustav Adolf Skalský slovy: „Bude na nás pracovati a přičiniti se o to, aby Husova fakulta zapustila kořeny vždy hloub a své poslání konala čím dále tím lépe. A jestliže se jí podaří, aby byla s úkoly, jí vytčené, pak bude i ona mezi zdatnými faktory, které budou pracovati o kulturní a – to váží více – o náboženské i mravní povznesení národa našeho, a o upevnění našeho státu, o uskutečnění oněch zásad, kteréž má ve svém životním programu president naší republiky a jež našemu národu hlásati a vštěpo-

²¹ Srov. *Věstník Synodního výboru* 2 (1. 9. 1919), 31.

²² Nařízení vlády přetiskl *Věstník Synodního výboru Českobratrské církve evangelické* 1 (1919), 3, 37 a rovněž Bednář, *Sbírka zákonů a nařízení*, 918–924.

vati neoblevuje. Jsou to zásady, kteréž jedině mohou tvořiti pevný základ pravého štěstí národů a států. *Gentis felicitas!*²³

Z obou právě citovaných dokumentů je patrné dodnes platné rozkročení fakultní práce mezi teorií (vědu) a praxí (výchovu bohoslovců k farářskému povolání). Avšak především ze Skalského zprávy je zřejmé, že úkol fakulty a její práce byl koncipován mnohem obecněji: úkolem fakulty v tomto smyslu bylo především úsilí o kulturní, náboženské a mravní povznesení národa, upevnění státu, a ovšem uskutečňování programu prezidenta Masaryka.

Ve velice podobném duchu hovoří a na podobné podněty reaguje i dosud neznámý, svým způsobem jedinečný dokument pohnuté doby, kterým je přednáška prof. Ferdinanda Hrejse, adresovaná jen několik dnů po 8. listopadu prvním studentům evangelické teologie v Praze.²⁴

Z jejího obsahu, stejně jako z dosud řečeného může čtenář poznat, jaký že byl tedy ten program Husovy fakulty v jejích počátcích. Další otázky je ovšem nutné svěřit zatím budoucí církevně-dějepisné práci, stejně jako i její reflexi dalšími teologickými disciplínami.

Zahájili jsme v sobotu prostince svou práci na nově zřízené naší Husově evangelické fakultě bohoslovecké. Nezbývá, než abychom se svého díla již ujali. Ale než tak učiníme, a než především já sám přímo se budu obíratí látkou jednak českých, jednak všeobecných církevních dějin, cítím potřebu, především přece jen blíže se vysloviti o práci, které se ujímáme, a blíže vysloviti, co 8. listopadu jsme si jen krátce naznačili. Nemůžeme jistě líp počítí naší práci, než když především si náležitě zásadně vyjasníme, oč nám jde, a když pak, majíce jasný cíl i cestu, tou cestou k tomu cíli úsilně a horlivě se budeme brát. A proto bych rád dnešní nám určenou chvíli věnoval tomuto zásadnímu ujasnění naší bohoslovecké práce na naší Husově fakultě.

Nuže, oč že nám vlastně jde, oč má jíti? Oč chceme nade vše dbáti na naší Husově evangelické bohoslovecké fakultě? Zdá se mi, že nemohu to líp vystihnout, než jestliže upozorním na to, co je naší fakultě a tím i naší práci příznačné, a co naší fakultě na rozdíl od jiných všech fakult dodává určitý ráz. Právě tato zvláštnost naší fakulty, tato její svéráznost postaví nám před oči i to, oč bychom i my měli nade vše dbát.

²³ Srov. *Inaugurace prvního děkana Husovy československé evangel. fakulty bohoslovecké v Praze, prof. Dr. G. Ad. Skalského, vykonaná dne 25. listopadu 1920*, Praha: Vlastním nákladem, 1921, 29.

²⁴ Otištěná Hrejsova úvodní přednáška kurzu Církevní dějiny všeobecné z listopadu 1919 je součástí jeho pozůstalosti, in: Praha, Archiv Národního muzea, fond č. 179. Hrejsa Ferdinand. Za možnost pracovat s tímto neinventarizovaným a nezpracovaným fondem zde děkuji laskavosti zaměstnanců ANM.

Nuže, co že je naší fakultě zvlášť příznačné? Není potřeba to dlouho hledat. Je to zcela na jev a připomínáme si to vždy znovu. Je to to, že naše fakulta je fakulta Husova. A to znamená a má znamenat mnoho, velice mnoho.

Musíme ovšem doznat, že vlastně jsme o toto jméno pro naši fakultu přímo ani nežádali, a tak se o ně ani nezasloužili. Když jsme sestavovali své resoluce pro synodu, pomýšlelo se ovšem především na mnohé jiné důležité věci a nebylo by bývalo divu, kdyby o fakultě nebyla bývala v resolucích ani zmínka. Poukázal jsem na potřebu naší české evangelické fakulty a v tom smyslu jsem formuloval svůj návrh našich požadavků. Bylo potřeba však ve smyslu našeho dřívějšího úsilí potřebu fakulty opětně zdůraznit, aby požadavek o fakultu dostal se do resolucí. A tu jsme ovšem žádali prostě o evangelickou bohosloveckou fakultu.

Bylo nám radostí, že právě tento požadavek našel v Národním shromáždění horlivého zastánce a tlumočníka v dr. Herbenovi a ochotné porozumění širších kruhů a dostal se jako návrh na zřízení evangelické bohoslovecké fakulty v Praze do Školského výboru. Hned jsme zde návrh ten podepřeli memorandumem pro referenta doktora Mareše, ale i v něm jsme žádali prostě o evangelickou bohosloveckou fakultu. Když pak jsme doslechli, že zřízení její sice našlo plné porozumění, ale že vyskytla se otázka, neměla-li by fakulta ta zřízena býti spíše v Bratislavě než v Praze, napsali jsme nové memorandum, v němž jsme důrazně upozorňovali na potřebu, aby právě v Praze byla zřízena. Mluvílo se tenkrát, že česká universita má býti nazvána universitou Husovou. Proto v odůvodnění naší žádosti poukázal jsem v memorandu i na to, že by bylo jistě něčím nepřirozeným, kdyby v Praze byla sice univerzita Husova, ale bez fakulty bohoslovecké, která by se zabývala v prvé řadě Husovým náboženstvím. To bylo asi podnětem k tomu, že v komisi školské, když pojmenování Husovy university neproniklo, ale zůstalo při pojmenování university Karlovy, vznikl návrh dr. Budinského z Brna, aby fakulta naše nazvána byla Husovou evangelickou fakultou bohosloveckou. Když jsme o tom zvěděli, měli jsme ovšem z toho velikou radost. Bylo to více, než jsme se nadáli a očekávali.

Vznikla ovšem nová obava, aby právě toto jméno Husovo nebylo nám kamenem úrazu. A víte dobře, že právě Husovo jméno bylo důvodem pro dr. Krejčího a mnohé v Národním shromáždění, že postavili se na stranu těch, kteří nám fakultu odpírali, anebo aspoň nehlasovali pro její povolení. Tím větší byla naše radost, že po referátu prof. Mareše a doporučení dr. Herbena přece jen bylo povoleno nejen zřízení evangelické bohoslovecké fakulty v Praze, ale výslovně i její pojmenování „Husova“. I když jsme my čeští evangelíci o toto pojmenování zásluhy neměli, přijali jsme je jistě s nesmírnou radostí, vidouce ve jménu tom uznání i souvislosti české evangelické církve s Husem i výraz toho, oč na naší fakultě vlastně jde a oč bychom měli tedy nade vše dbáti.

Oč tedy nám v naší práci má jíti? Zřejmé o to, oč nade vše šlo Husovi. Nemůžeme mít lepší vzor evangelického bohoslovce nad Husa. Oč že tedy šlo Husovi? Zamyslete-li se nad Husem, nad jeho úsilím, nad jeho vnitřním životem, nahlédnete-li do hloubi jeho duše, shledáte jistě, že význačnou stránkou jeho

duševního života je především jedno: láska k pravdě! Hus je muž skrz na skrz pravdivý. Jeho zásadou bylo nic neústupně nedržeti, ale byl vždy ochoten dáti se přesvědčiti, byl-li by v čem lépe poučen. Jemu nade vše byla pravda. Proto vybízí i nás: „Věrný křesťane, hledej pravdy, slyš pravdu, uč se pravdě, miluj pravdu, prav pravdu, drž pravdu, braň pravdy až do smrti!“ (Výklad víry, kap. 5).

Tím naznačuje, oč i nám v naší bohoslovecké práci musí jíti: o pravdu. To je úplně ve shodě s tím, co je vytčeno fakultě naší i všelikým fakultám jiným, nejvyšším cílem. Nejde tu o nic jiného než o pravdu, vědeckou pravdu. A o tuto vědeckou pravdu musí jíti ovšem i na naší fakultě a ve všeliké naší práci. Má to být vědecká práce, má tedy vésti k poznání a zjištění pravdy.

A při tom nevadí zdůrazniti, že ovšem pravda je jen jedna. Není jiná pravda vědecká a jiná náboženská. Řeč naše má býti i tu: „Jistě-jistě, nikoli-nikoli“. Co je pravdou, je pravdou, ať na to hledíme jako lidé náboženští či nenáboženští, a co není pravdou, není pravdou ani náboženskému, ani nenáboženskému člověku. Buď je to pravda, je to skutečnost, fakt, anebo není to pravda, je to klam, není to nic. Není-li to pravda, nic skutečného, nemá to žádné ceny, a třeba sebe výš to bylo vyvyšováno. Je-li to pravda, pak je s tím nutno počítat, má to svou cenu, svůj význam, ovšem tu menší, tu větší, tu malicherný, tu nesmírný. A čím větší, tím více je třeba nad tím se pozastavit. Čím významnější skutečnost, čím důležitější pravda, tím je ovšem potřebí více o ní dbát. A nade všechno o nejvýznamnější skutečnost, o nejvyšší pravdu, o věčnou pravdu.

O věčnou pravdu, o ní dbal Hus. To bylo vlastně to, oč mu nade vše šlo. A to je to druhé, co vidíme při Husovi, když nahlédneme do jeho duše: naprostou lásku k věčné pravdě, k Bohu. Bůh je mu svrchovaná pravda, k níž lne celou duší a cele se mu oddává. Hus je nejen naprosto pravdivý, ale i naprosto náboženský člověk. Jemu jde vždy o náboženství, o živé náboženství, které Kristus rozžal v lidských duších.

Nuže o to, není-liž pravda, jde i nám. Nám jde o pravdu. Ale z toho ohromného rozsahu pravdy jde i nám o pravdu ne snad jen odlehlou, nám vzdálenou a pro nás bezvýznamnou, ale o pravdu pro nás svrchovaně významnou, rozhodující v našem svědomí i celém životě. Nám nade všechno jde o Boha. A proto jde i nám o náboženství, a řekněme určitěji: o křesťanství. Nejde nám o náboženství povrchní, o zbožnost vyvětralou, o něco zevního, obřadního, ustrnulého a mrtvého, nýbrž o náboženství živé, o něco vnitřního, o něco, co se nás všech, i jednotlivců i národa, hluboce dotýká. A třeba dnes bylo mnoho těch, kteří pro náboženství nemají smyslu, my jsme si jistě plně vědomi, že v náboženství živém, v křesťanství prožitém a opravdovém, jde o něco, co nejen bylo nesmírného dosahu, ale co dosud má a jistě vždycky míti bude životní význam pro člověka i pro národ. Náboženství bylo a je všude tam, kde lidé je prožívají v opravdovosti a ryzosti, svatým ohněm v duši, který vyjasňuje duše a naplňuje duši světlem i teplem. A nad to je a může býti takové náboženství pramenem mravní síly a opravdovosti, pramenem nadšení pro pravdu a dobro a pro všechno ideální, veliké a krásné. A kde tak tomu je, je náboženství i pevným základem, na němž

Lze budovati celý život i novou lepší budoucnost celých národů. Je to potřebí tím více zdůrazniti, ježto toho všeho tolik potřebujeme. A právě proto jistě lze jen srdečně vítati, že máme vlastní českou fakultu, která má se zabývati právě náboženstvím.

Máme-li fakulty, jež se zabývá medicínou v zájmu tělesného zdraví, právnickou v zájmu práva a spravedlnosti v zemi, filosofii v zájmu rozumového vzdělání našeho národa, máme-li technické a odborné vysoké školy, jež dbají o technickou a finanční vyspělost našeho lidu – jistě jest jen spravedlivé, jestliže po dlouhém přerušení dosáhli jsme své Husovy fakulty, jež má účelem vědecky sledovati život náboženský, a tak přispívati k tomu, aby mezi námi bylo náboženství vskutku živé.

Ano, nám jde o náboženství živé, křesťanství čisté a opravdové. Nestačí náboženství, jež se jím jen zve, ale jím není, anebo jest ve své podstatě porušeno. Bývá tomu tak často, velice často. A to je právě, čím je náboženství tak často znehodnoceno a zneuznáno. Ne, nesmí stačiti jen náboženství povrchní, porušené, mrtvé, nám jde a musí jíti o náboženství živé, opravdové. A proto je třeba, aby náboženství a křesťanství nebylo přijímáno a posuzováno jen bezmyšlenkovitě, ale je potřebí, aby bylo posuzováno kriticky, vědecky. Je třeba náboženství, které obstojí a se osvědčí i v potížích života, i ve světle vědy.

A proto nám jde o sledování náboženství, křesťanství ve světle pravdy, vědy. Naprosto se nebojíme, že by snad náboženství utržilo újmy, bude-li z vědeckého stanoviska pozorováno. Mnozí se toho bojí. Byla doba, že i naši otcové, Bratří, nedůvěřivě se dívali na vědecké sledování věcí náboženských. Obávali se znesvěcení a porušení náboženského života. Zdálo se jim, že lidé obírající se vědou, nábožensky bývají méně živí. A tak se zdá snad mnohým i dnes. Leč Bratří časem poznali, že není tomu tak, ale že je v zájmu náboženství, jestliže právě v jasném světle vědy se oceňuje. Co je dobrého, nemá se co báti světla. Jen zlý se skrývá před světlem. Kdo je dobrý, jde k světlu. Křesťanství jde k světlu a chce býti oceňováno ve světle pravdy.

A proto nebojme se vědy při vědeckém studiu křesťanství. Třeba se i někdy zdálo, že věda počíná si příliš ostře, příliš kriticky k náboženským věcem, že přestřeluje, nebojme se toho. I když přestřelí, i když příliš kriticky někdy posuzuje náboženské zjevy, však ot činí jediné z lásky k pravdě. A tato láska k pravdě vede pak vědu k tomu, že sama se vzpamatuje a napraví, v čem pochybila. Nikdo není neomylný, ani věda. S tím nutno počítat. A s tím počítá i věda. A proto kritizuje i samu sebe, a je vždy ochotna napravit, v čem pobloudila. Ale právě toto sebepoznání vede vědu a lidi vědecky pracující k tomu, že, jsouce si vědomi vědecké nedokonalosti, snaží se postupovati opatrně a šetrně a tím opatrněji a šetrněji, čím je nedůtklivější a vážnější věc, o níž jde. A jistě mezi věci nejnežnější, jež vyžadují obzvláštní šetrnosti, ba piety, patří především náboženství. Proto Komenský tolik zdůrazňoval ve svém *Kšaftu*, aby o věcech náboženských se mluvilo co možná s pietou. A proto mu šlo o to, aby se s celou rozhodností odmítalo všeliké porušování a znevažování náboženského života. Tak chceme

jistě postupovati i my při našem vědeckém probírání otázek náboženských. Půjde nám o vědu, o postup čistě vědecký, o práci ve smyslu rozhodně vědecké metody, ale chceme tak činiti se vši pietou k náboženství vůbec a křesťanství zvlášť.

Ba více. K bohoslovecké vědecké práci naší nestačí jen věda a jen pieta k náboženským zjevům – v zájmu vědy je potřebí více. K vědeckému pojetí náboženství nestačí, aby kdo jen s náležitou vědeckou rutinou a třeba i s náležitou pietou studoval náboženský život. Má-li taková vědecké práce, obírající se náboženstvím, vésti k správným výsledkům, je potřebí zvláště jednoho. Je potřebí toho, co je samozřejmou podmínkou zdárné vědecké práce v každém jiném oboru, a nač se přece často zapomíná. Má-li se kdo vědecky zabývat hudbou, nestačí ani odborné vědecké vzdělání, ani pieta k hudbě, ale především je třeba smyslu pro hudbu. Kdo nemá smyslu pro hudbu, nedovede hudbu správně posouditi, byť bylo vědecké jeho vzdělání jakékoli. Podobně to platí o náboženství. Kdo chce vědecky správně pracovati na poli náboženském, musí mít především smysl pro náboženství. Marň by mluvil o náboženství člověk třeba vědecky sebebystřejší, jestliže by byl hluchý pro hlas Boží v lidské duši a slepý pro náboženské zjevy, a jestliže v duši nikdy nic náboženského neprožil a žádný záchvěv náboženský v duši nepocítil. A naopak, čím kdo osobně sám je náboženštější, čím více sám prožil náboženský život, tím bude schopnější, když si jen osvojí vědeckou způsobilost vědecky se zabývatí náboženstvím a oddati se bohoslovecké vědě a práce jeho pak bude tím úspěšnější.

Vždyť jen člověk mající smysl pro náboženství a který sám nábožensky žije, dovede se vžítí v náboženský život jiných lidí a dovede porozumět jejich náboženskému životu, zatímco člověk nenáboženský marň se pokouší porozumět náboženskému životu jiných lidí a v jich náboženství nevidí než podivný, jemu nesrozumitelný a pro něj bezcenný zjev. Proto nenáboženští lidé jsou tak málo schopnými oceniti náboženský život jako člověk bez smyslu pro hudbu často jde chladně kol hudebních hodů, zatímco jiní naslouchají plni nadšení. Náboženskému životu nelze rozuměti a nelze jej chápati bez vlastního náboženského prožití podobných náboženských zkušeností.

Proto k bohoslovecké práci, již se zde chceme zabývatí, je potřebí lidí jednak nábožensky co možná živých, anebo aspoň nábožensky dotčených, a přitom vědecky jasně a správně myslících. Jen takoví lidé dovedou i opravdově nábožensky žítí a pracovati, a přitom i jasně vědecky náboženský život chápat a si uvědomit. V jich nitru náboženství a věda sjednocují se v ideální jednotě. K tomu chceme směřovat v naší Husově evangelické bohoslovecké fakultě.

Příkladem v tom bude nám Hus, muž skrz na skrz pravdivý, ale i muž skrz na skrz náboženský. Pravdivost a náboženskost, to obojí je mu stejně příznačné. Ale stejně je mu příznačné ještě třetí: Hus miluje horoucně pravdu, nade vše miluje Boha, a ovšem vroucně miluje všechny lidi, a zvláště svůj národ. Jde mu o pravdu, jde mu o Boha, o království Boží, ale nechce to míti vše jen pro sebe, chce to míti pro všechny, a zvláště pro svůj český lid. To by rád Hus, aby Čechové

milovali nade vše pravdu a aby lid český byl Boží lid a aby česká církev byla v pravdě církví Kristovou, královstvím Boží, jednotou lidí vyvolených a Bohu cele oddaných. A Hus je si vědom, že tím přeje svému lidu právě to nejlepší a nejpotřebnější.

A o to jde jistě i nám, a zvláště v bohoslovecké naší práci, k níž se na Husově fakultě chystáme. Nechceme vědu jen pro sebe, nechceme ani náboženství jen sami sobě prožívat – chceme to vše pro svůj lid. Rádi bychom svému národu přáli a dali vše nejlepší a nejpotřebnější. A my vidíme čím dál tím zřetelněji, že našemu národu není ničeho více třeba než náboženství, náboženství živého, opravdového, osvědčeného ve světle vědy a v boji života jako pramen síly a posvěcení. Jde o náboženství, které by bylo ne snad jen něčím povrchním, ale o náboženství živé, které by přešlo v ducha a krev, a tak se stalo přední složkou našeho života, náboženstvím českým v nejušlechtlejším smyslu toho slova, pramenem naší síly a našeho idealismu.

Vždyť všimnete si jen našeho lidu. Dosáhl svobody a samostatnosti, smí sám určovat své osudy a pracovat na lepší své budoucnosti. A při tom získal si vážnost a uznání téměř celého světa – zásluhou těch, kteří vedeni podivuhodným idealismem a naprostou svědomitostí, pracovali a bojovali o jeho osvobození a povznesení, stavíce celý svůj život, všechny své síly v službu svého idealismu a svého národa. A zatím co tak nejlepší naši lidé tolik nám získali, jak uboze pokračují v jich díle ti, kteří, opírajíce se o přízeň většiny a lidu, dovedli se vyšinouti na rozhodující místa, a jak uboze hospodaří a žijí tisícové, ba milionové v našem národě. Naše síla proměnila se v krátké době v slabost, spravedlnost v nespravedlnost, bohatství v bídu, sláva v nevážnost. A příčinou toho je – naprostý nedostatek idealismu, pustý materialismus, jdoucí za sobeckými osobními a třídními zájmy. Nic tak nechutí naší sílu a neotravuje všechny naše poměry, jako právě tento bezohledný, sobecký, jen za požitky jdoucí materialismu, prostý všech ideálních snah, nedbající žádných vyšších zájmů, neznající svědomí, ten je to, který vyžírá a hubí republiku a působí rozvrat.

Za těch poměrů, co že jest to, čeho lidu našemu je nade všechno třeba? Ničeho tolik, jako vštípit mu svědomitost a idealismus. Vypěstovat lidi prodchnuté vědomím povinnosti, svědomitostí, idealismem. Je potřebí, jak to bylo hned z počátku řečeno prezidentem Masarykem, převychovy našeho lidu, a jak to řekl ten, k němuž i prezident Masaryk hledí s úctou, znovuzrození jednotlivců i celého našeho lidu. To je věc zcela jasná a toho jsme si jistě všichni plně vědomi. Není proto třeba v našem kruhu dlouze o tom šířit.

Nám je, doufám, jasná ideální otázka s tím spojená: Kterak je to možno? Kterak se lid náš může obroditi a býti převychován a kterak se stane svědomitým a kterak se mu vštípí nadšený idealismus? Nechtějí jiní zkoušejí to všelijak, my z dějin lidstva, z historie křesťanství, z naší vlastní minulosti vidíme patrně, že život vychází jen z života, že čisté osobnosti vzrůstají jen pod duchovním vlivem a v duchovním styku s čistými osobnostmi jinými, jako byl Hus a Komenský, a že není významnější osobnosti nad osobnost Kristovu a ovšem nad svatého Boha.

Proto není účinnější převýchovné a obrodné moci nad tu moc, kterou člověk pocítuje ve své duši, kdykoli se duchovně stýká se jmenovanými osobnostmi, a zvláště s Kristem a Bohem – čili jinými slovy, v náboženství opravdovém a živém, v živém křesťanství.

Třeba křesťanství a náboženství všelijak bylo znehodnoceno a vyprázdněno, ve své ryzosti a čistotě bylo a je neocenitelnou obrodnou mocí, jako nic jiného na světě. A proto nám a národu našemu není ničeho tolik potřebí, jako živého křesťanství. A kdo dobře to míní s naším lidem, nemůže jinak, než s prezidentem Masarykem vybízet: Pracujte o to, aby lidu našemu dostalo se živého náboženství. Náš lid ničeho nepotřebuje tolik, jako lidí podobných Husovi, lidí milujících pravdu a prodchnutých živým náboženstvím, a v důsledku toho lidí s živým svědomím, vzpírajících se vsí silou materialismu a sobectví, a nadšených pro nejvyšší ideály života.

Nuže, má-li kdo o to pracovat, aby takové náboženství živé, a takové smýšlení ušlechtilé zmocnilo se srdce našeho lidu a aby se probudilo v něm svědomí, jsou to především čeští evangelíci, jest to evangelická církev a jest to také Husova evangelická teologická fakulta. Aspoň všechna práce, kterou tu konati budeme, má míti cíl nejen čistě vědecký, ale i tento rozhodně praktický. Nechceme vlastně v tom všem nic jiného než to, co činil Hus, když jako učitel pražské university, jako kazatel betlémský sloužil nejen vědě, ale úsilně pracoval, aby i sám byl a se osvědčil člověkem Božím, i aby v českém lidu a v české církvi probudil Boží život. Nemůžeme činit nic lepšího, než co tak činil a nám odkázal Hus.

Myslím, že jsme si tak poněkud ujasnili, oč nám v naší práci na Husově evangelické teologické fakultě jde. Cíl je jasný a cesta je známa: cesta svědomité vědecké a náboženské práce. A cesta ta bude se nám tím víc vyjasňovat, čím usilovněji budeme se k tomu cíli brát. Tou cestou půjdeme i v jiných oborech a tou cestou budeme se snažit jíti i v církevních dějinách.

Cítil jsem potřebu, abych nyní, kdy jsem zahájil svoje přednášky, vyložil tak sobě i vám zásadně, oč mi tu půjde. Těšilo by mne, jestliže bych mohl si říci, že jsem tím vystihl i to, co se ve vaší duši děje, a jestliže tedy bych směl býti jist, že jsme v těchto základních předpokladech naší práce zajedno.

Je to krásná práce, o níž nám jde. Je to práce však i veliká a nesnadná. Ujímám se jí s mnohou starostí a obavou. Ale činím tak přece jen i s důvěrou v Toho, od něhož i slabí nabývají sílu, a kterýž vyhledává jen jedno, aby každý věrný nalezen byl. Kéž jsme my všichni před ním jednou shledáni – věrní! Kéž přizná se k nám a k dílu našemu, aby i naše slabé síly přispěly k utvrzení království Božího v našem lidu!